

*Özgün Araştırma***BİR ÜNİVERSİTEDE ÖĞRENİM GÖREN SAĞLIK YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN HUMAN PAPİLLOMA VİRÜS VE HPV AŞISI İLE İLGİLİ
BİLGİ VE GÖRÜŞLERİ**

Mükerrem BAŞLI¹
Hilmiye AKSU¹
Belma TOPTAŞ¹

Makale geliş tarihi:09.11.2018

Makale kabul tarihi:11.01.2019

ÖZET:

Amaç: Araştırmanın amacı sağlık yüksekokulu öğrencilerinin HPV enfeksiyonu ve HPV aşısı ile ilgili bilgi ve görüşlerinin belirlenmesidir. **Yöntem:** Araştırma tanımlayıcı tiptedir. Araştırmaya 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik, Ebelik ve Beslenme-Diyetetik bölümlerinin 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören 287 öğrenci katılmıştır. Veriler, kurumdan araştırma izni alındıktan sonra literatüre göre hazırlanan soru formu ile toplanmıştır. Çalışmaya alınan öğrencilerden sözlü onam alınmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde, tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare testi kullanılarak değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Katılımcıların %79,4'ü kadın, yaş ortalaması $21,82 \pm 1,50$ 'dir. Öğrencilerin %58,5'i hemşirelik bölümünde ve %56,7'si dördüncü sınıfta okumaktadır. Çoğunlukla (%38,3) ilçede yaşayan öğrencilerin anneleri (%64,5) ve babaları (%50,2) ilköğretim mezunudur. Çalışmadaki öğrencilerin %92,7'sinin HPV'yi daha önce duyduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %53'ü HPV'nin cinsel aktif herkesi etkilediğini ve %53,7'si tedavisi olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler HPV'nin genital siğillere (%59,2) ve serviks kanserine (%47,4) neden olduğunu ifade etmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %75,6'sının HPV aşısını daha önce duyduğu görülmüştür. Katılımcılar çoğunlukla HPV aşısının ne zaman yapılması gerektiğini (%36,2), kaç doz uygulanması gerektiğini (%67,6), aşı fiyatını (%88,2) ve devletin aşığı karşılama durumunu (%81,9) bilmemektedir. Araştırmada yer alan öğrencilerden yalnızca birinin aşı yaptırdığı görülmüştür. Beslenme-diyetetik bölümü öğrencilerinin sorulara doğru cevap verme oranlarının daha düşük olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). **Sonuç:** Öğrencilerin HPV ve HPV aşısı hakkındaki bilgilerinin istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu nedenle öğrencilere konu hakkında yeterli bilgilendirme yapılması önerilir.

Anahtar Kelimeler: HPV Enfeksiyonu, HPV Aşısı, Bilgi, Görüş

**KNOWLEDGE AND VIEWS ABOUT HUMAN PAPILLOMA VIRUS AND HPV
VACCINE OF SCHOOL OF HEALTH HIGH STUDENTS WHO STUDYING AT A
UNIVERSITY****ABSTRACT:**

Objectives: The aim of this study is to determine knowledge and views of students in school of health high about HPV infection and HPV vaccine. **Method:** Research is a descriptive study. In 2017-2018 Academic Year Spring Semester, 287 students studying 3rd and 4th grades of nursing, midwifery and nutrition-dietetics departments of Adnan Menderes University Aydın School of Health High participated the study. Data has been collected by questionnaire prepared according to literature after obtaining permission from the institution. Verbal consents have been obtained from the students. Results have been evaluated by using descriptive statistics and Chi-Square test in 95% confidence interval and $p < 0.05$ significance level. **Results:** Of participants 79,4% are female and overall average age is $21,82 \pm 1,50$. Of the students 58,5% are in nursing department and 56,7% of them are in fourth grade. Majority of mothers (64,5%) and fathers (50,2%) are primary school graduates. It has been determined that

¹ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum-Kadın Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği
Anabilim Dalı, Aydın, Türkiye

Sorumlu Yazar: Mükerrem Başlı, mbasli@adu.edu.tr

Bu makale 02-05.05.2018 tarihinde Burdur'da düzenlenen 1. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi'nde sunulmuştur.

92,7% of students in the study had previously heard of HPV. Of participants 53% have said that HPV affects everyone who is sexually active and 53,7% have said that HPV infection has treatment. Students have stated that HPV is caused by genital warts (59,2%) and cervical cancer (47,4%). It is seen that 75,6% of students who participated in the study had heard of HPV vaccine before. Participants mostly don't know when HPV vaccine should be performed (36,2%), how many doses should be administered (67,6%), vaccine price (88,2%) and the state's payment status for vaccination (81,9%). It is seen that only one student who involved in the research had been vaccinated. It has been determined that students of the nutrition-dietetics department have lower rates of correct answer to the questions. ($p<0.05$). **Conclusion:** It is seen that students' knowledge about HPV and HPV vaccine is not at the desired level. For this reason, it is recommended that students should be informed enough about the subject.

Key Words: HPV Infection, HPV Vaccine, Knowledge, Views

GİRİŞ

Human Papilloma Virüs (HPV) kadın ve erkeklerde anogenital hastalıklara neden olan, Parvovirus ailesinden, çift sarmallı ve zarfsız bir DNA virüsüdür (Yüksel vd., 2015; Şahbaz ve Erol, 2014). Servikal kanser ile ilişkisi kanıtlanmış olan virüsün günümüzde 200' den fazla tipi tanımlanmıştır (Demirel Bozkurt ve Parlak, 2017). Ciltteki lezyonlar ve doğum kanalından bulaşabilmekle birlikte en önemli bulaş şekli cinsel ilişkidir (Alp Avcı ve Bozdayı, 2013). Virüs cinsel organların birbirine teması ile de bulaşabilir (American College of Obstetricians and Gynecologists- ACOG, 2014).

Human Papilloma Virüs dünyada en sık görülen cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan biridir (Lambert, 2014). Dünya çapında 2012 verilerine göre tahmin edilen HPV enfeksiyonu prevalansı 4,400,000 olarak belirtilmektedir (Şahbaz ve Erol, 2014). Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 79 milyon kişinin HPV ile enfekte olduğu, her yıl 14 milyon kişinin yeni enfeksiyona yakalandığı ve bunların yarısının 15-24 yaş arasında olduğu tahmin edilmektedir (Barnard et al., 2017; Center for Disease Center- CDC, 2016; Larsen, 2015). Ülkemizde ise HPV insidansı ile ilgili veriler yetersizdir (Ceyhan, 2012). Yapılan bir çalışmada Türk kadınlarında % 2,1-16,5 arasında değişen HPV sıklığı bildirilmektedir (Demirel Bozkurt vd., 2016).

Human Papilloma Virüs ile ilişkisi kanıtlanan servikal kanser ise dünyada kadınlarda en sık görülen 3. kanserdir. Kadınlarda kansere bağlı ölümlerin %1,6'sı ve jinekolojik tümörlere bağlı ölümlerin %15'i serviks kanserine bağlıdır (Gökdemir, 2016; İnan Mahioğlu, 2016). Türkiye, serviks kanseri insidansının en düşük olduğu Batı Asya grubu ülkeleri içinde yer almaktadır (Kurtoğlu ve Alper Gürz, 2014). Ülkemizde 2014 verilerine göre kadın kanserlerinin %2,4'ünü serviks kanseri oluşturmaktadır. Kadınlarda görülen kanserler arasında 9. sırada, jinekolojik kanserler arasında ise 3. sıradadır (Türkiye Kanser İstatistikleri, 2014).

Bir kişi yaşamı boyunca defalarca enfeksiyona yakalanabilir (Ceyhan, 2012). Bu nedenle enfeksiyondan korunmak için birincil koruyucu yöntemlere başvurulmaktadır. Bunlardan en önemlisi HPV aşısıdır. Geliştirilen 3 çeşit aşı Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi (FDA) tarafından onaylanmıştır (U.S Food and Drug Administration - FDA, 2017; Unutkan vd, 2016). Bu aşılar DNA içermeyen nonenfeksiyöz HPV partikülünden elde edilmiştir. Enfeksiyöz ya da onkojenik özellikte değildir (Ocaktan, 2012; Çeşmeci vd, 2015). Bivalen aşı (Cervarix) tip 16 ve 18'i hedef alırken, Kuadrivalen aşı (Gardasil) tip 6, 11, 16 ve 18 virüslerine karşı etkilidir (ACOG, 2014; Ratanasiripong, 2012; Rose, Lanumata, Lawton 2010). FDA'dan 2014 yılında onay alan nanovalan aşı (Gardasil 9) ise kuadrivalen aşıya yeni karsinojenik tipler (tip 31, 33, 45, 52 ve 58) eklenerek geliştirilmiştir. Aşıların koruyuculuk oranı yüksektir (Mavi Aydoğdu ve Özsoy, 2018). Ancak aşıların tüm HPV tiplerine karşı koruyucu olmadığı unutulmamalıdır.

Çeşitli nedenlere bağlı olarak toplumdaki aşılama yüzdesi düşüktür (Çeşmeci vd., 2015). Toplumumuzda aşının yan etkileri ve güvenilirliği, etkililiği, maliyeti ve cinsel aktiviteyi artıracak şekilde kaygılar bulunmaktadır (Şahbaz ve Erol, 2014). Bu nedenle sağlık personeli HPV enfeksiyonu ve aşısı ile ilgili toplumu bilgilendirmek, var olan yanlış bilgileri düzeltmek ve bireylerin bilgi sahibi olarak aşı yaptırıp yaptırmamaya karar vermelerini sağlamak açısından önemli bir konudur (Güvenç, Akyüz ve Seven, 2012). Ayrıca üniversite döneminde öğrenciler HPV enfeksiyonu ve komplikasyonları açısından risk altındadır (Kunt İşgüder vd.,2017). Bu yönlerden bakıldığında sağlık yüksekokulu öğrencileri hem geleceğin sağlık personeli olmaları hem de genç oldukları için HPV açısından risk grubunda olmaları nedeniyle, HPV enfeksiyonu ve aşıları konusunda yeterli bilgi sahibi olması gereken önemli bir gruptur (Kunt İşgüder vd., 2017). Bu çalışmada sağlık yüksekokulu öğrencilerinin HPV enfeksiyonu ve HPV aşısı ile ilgili bilgi ve görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma tanımlayıcı tipte yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Sağlık Yüksekokulu'nda 3. ve 4. sınıflarda öğrenim gören 488 hemşirelik bölümü, 191 ebeklik bölümü ve 154 Beslenme-Diyetetik bölümü öğrencisi olmak üzere toplam 833 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem alınacak öğrenci sayısı G Power yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. Örneklem sayısı, $p=0,50$ ve %95 olasılıkla ($\alpha=0,05$), $d=0,05$ sapma ile $q=0,50$ $t=1,97$ alınarak 263 olarak hesaplanmıştır. Çalışmaya alınan öğrenci sayısı, örneklemden kayıp olasılığı düşünülerek 287 olarak belirlenmiştir.

Bölgelere göre örneklem alınacak öğrencilerin sayısı tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Hemşirelik bölümünden 168 öğrenci, ebeklik bölümünden 66 öğrenci ve beslenme-diyetetik bölümünden 53 öğrenci çalışmaya alınmıştır. Çalışmaya alınan öğrenciler olasılıksız örneklem yöntemlerinden gelişigüzel örneklem yöntemi ile seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler, kurumdan gerekli araştırma izni alındıktan sonra 12 -31 Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Aydın Sağlık Yüksekokulu'nda 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde öğrenim gören öğrencilerle görüşülmüş, çalışma hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmaya dâhil edilme kriterlerine uyan (verilerin toplandığı gün okulda olan, 3. ve 4. sınıfta okuyan, çalışmaya katılmayı kabul eden) 287 öğrenciden sözlü onam alınmıştır. Veriler kendini bildirim yöntemi ile soru formu kullanılarak toplanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından literatüre göre hazırlanan ve 3 bölümden oluşan soru formu ile toplanmıştır (Barnard et al., 2017; Wilson et al., 2017; Kunt İşgüder vd., 2017; Yalaki vd., 2016; Unutkan ve Balcı Yangın, 2016; Güdücü et al., 2012). Soru formunda tanıtıcı özellikler (yaş, cinsiyet, bulunduğu bölüm, yaşanan yer, aile eğitimi, sağlık güvencesi vb), Human Papilloma Virüse (HPV) ilişkin bilgiler ve HPV aşısı ile ilgili bilgi ve görüşleri içeren sorular bulunmaktadır. Soru formu, açık ve kapalı uçlu olmak üzere toplam 33 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde, tanımlayıcı istatistikler ve Ki-Kare testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Etik Boyut

Araştırmanın verilerinin toplanabilmesi için, çalışmanın yapıldığı Aydın Sağlık Yüksekokulu'ndan yazılı izin alınmıştır. Verilerin toplanması sırasında da öğrencilere araştırma hakkında yazılı ve sözlü bilgi verilmiştir. Öğrencilerden sözlü onam alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma sonuçları yalnızca araştırmaya katılan ebelik, hemşirelik ve beslenme diyetetik bölümü öğrencilerine genellenebilir. Öğrencilerin cevaplarının güvenilirliği, verdikleri bilgilerin doğruluğu ile sınırlıdır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %79,4'ü kadın ve genel yaş ortalaması 21,82±1,50 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin, %58,5'i hemşirelik bölümünde ve %56,7'si dördüncü sınıfta okumaktadır. Araştırmaya katılanların %98,6'sı bekâr ve %87,8'i sosyal güvenceye sahiptir. Katılımcıların %38,3'ü ilçe merkezinde yaşamaktadır. Öğrencilerin anneleri (%64,5) ve babaları (%50,2) ilköğretim düzeyinde eğitime sahip ve %73,9'unun ailesinin geliri giderine denk olarak saptanmıştır. Araştırmadaki öğrencilerin %74,6'sı sigara kullanmadığını ve %82,2'si ailesinde kanser teşhisi almış herhangi biri olmadığını ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı

n=287	Sayı	Yüzde (%)
Sınıf		
3.sınıf	124	43,2
4.sınıf	163	56,8
Bölüm		
Hemşirelik	168	58,5
Ebelik	66	23,0
Beslenme-Diyetetik	53	18,5
Cinsiyet		
Kadın	228	79,4
Erkek	59	20,6
Medeni Durum		
Evli	4	1,4
Bekâr	283	98,6
Sosyal Güvence		
Var	252	87,8
Yok	35	12,2
Bugüne Kadar En Uzun Süre Yaşanılan Yer		
Köy	50	17,5
Kasaba/Belde	19	6,6
İlçe	110	38,3
İl	108	37,6
Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	16	5,6
Okur Yazar	25	8,7
İlköğretim	185	64,5
Lise	50	17,4
Üniversite ve Üstü	11	3,8
Baba Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	4	1,4
Okur Yazar	18	6,3
İlköğretim	144	50,2
Lise	90	31,3
Üniversite ve Üstü	31	10,8
Gelir Durumu		
Gelir Giderden Az	49	17,0
Gelir Gidere Denk	21	73,9
Gelir Giderden Fazla	26	9,1

Tablo 1. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı (devamı)

Sigara Kullanımı		
Evet	73	25,4
Hayır	214	74,6
Ailede Kanser Teşhisi		
Evet	51	17,8
Hayır	236	82,2

Çalışmadaki öğrencilerin %92,7'sinin HPV'yi daha önce duyduğu ve bu öğrencilerin %90,2'sinin kaynağının okul olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %76'sı HPV'nin cinsel yolla bulaştığını, %53'ü cinsel olarak aktif herkesi etkilediğini ve %53,7'si tedavisi olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler HPV'nin sıklıkla genital siğillere (%59,2) ve serviks kanserine (%47,4) neden olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin en fazla kondom kullanarak (%74,2) ve tek eşli cinsel yaşam (73,2) ile HPV'den korunacağını düşündükleri saptanmıştır (Tablo.2).

Tablo 2. Öğrencilerin human papilloma virüs (HPV) ile ilgili bilgilerine göre dağılımı

n=287	Sayı	Yüzde (%)
HPV'yi Duyma Durumu		
Evet	266	92,7
Hayır	21	7,3
HPV'nin Duyulduğu Kaynak* (n=266)		
Okul (Dersler)	240	90,2
Arkadaş	19	7,1
Aile	3	1,1
İnternet	83	31,2
Televizyon	27	10,1
Kitap/Dergi	34	12,8
Doktor/Hemşire	43	16,2
HPV'nin Yol Açtığı Hastalık*		
Serviks Kanseri	136	47,4
Genital Siğiller	170	59,2
Rahim Kanseri	98	34,1
Meme Kanseri	10	3,5
Bilmiyorum	43	15,0
HPV Bulaş Yolu		
Kan ve Vücut Sıvıları Yoluyla	20	7,0
Cinsel Yolla	218	76,0
Sindirim Yoluyla	0	0
Yakın Temas İle	17	5,9
Bilmiyorum	32	11,1
HPV'den Etkilenen Grup		
Cinsel Olarak Aktif Kadınlar	90	31,4
Cinsel Olarak Aktif Erkekler	4	1,4
Cinsel Olarak Aktif Tüm Bireyler	152	53,0
Bilmiyorum	41	14,2
HPV'den Korunmak İçin Yapılması Gerekenler*		
Tek Eşli Cinsel Yaşam	210	73,2
Kondom Kullanımı	213	74,2
Genital Hijyene Dikkat Etmek	169	58,9
Düzenli Pap Smear Testi	163	56,8
HPV Aşısı Yaptırmak	173	60,3
Bilmiyorum	28	9,8

Tablo 2. Öğrencilerin human papilloma virüs (HPV) ile ilgili bilgilerine göre dağılımı (devamı)

HPV Tedavisi		
Var	154	53,7
Yok	29	10,1
Bilmiyorum	104	36,2

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir. Yüzdeler toplam "n" üzerinden hesaplanmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %75,6'sının HPV aşısını daha önce duyduğu ve bu öğrencilerin %81,5'inin kaynağının okul olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %48,1'i HPV aşısının cinsel olarak aktif herkese yapılması gerektiğini ve %37,6'sı HPV aşısı için uygun yaş aralığının 11-26 olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin çoğunun HPV aşısının ne zaman yapılması gerektiğini (%36,2), kaç doz uygulanması gerektiğini (%67,6), aşı fiyatını (%88,2) ve devletin aşiyi karşılama durumunu (%81,9) bilmediği saptanmıştır (Tablo.3).

Araştırmaya katılan öğrencilerden yalnızca birinin aşı yaptırdığı görülmüştür. Öğrencilerin aşı yaptırmama nedeni çoğunlukla ailede ve çevrede yaptıran birinin olmaması (%42,3) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %67,6'sının aşı yaptırmak istediği, %87,1'inin aşının rutin aşı takvimine girmesi gerektiğini düşündüğü ve %95,8'inin aşının zararlı olmadığını düşündüğü belirlenmiştir (Tablo.3).

Tablo 3. Öğrencilerin human papilloma virüs (HPV) aşısı ile ilgili bilgi ve görüşlerine göre dağılımı

	Sayı	Yüzde (%)
HPV Aşısını Duyma Durumu (n=287)		
Evet	217	75,6
Hayır	70	24,4
HPV Aşısının Duyulduğu Kaynak* (n=217)		
Okul (Dersler)	177	81,5
Arkadaş	9	4,1
Aile	0	0
İnternet	63	29,0
Televizyon	13	6,0
Kitap/Dergi	25	11,5
Doktor/Hemşire	23	10,5
HPV Aşısı Yapılması Gereken Bireyler* (n=287)		
Bilmiyorum	55	19,2
Evli Kadınlara	40	13,9
Cinsel Aktif Herkese	138	48,1
Adölesan Kızlara	51	17,8
Tüm Adölesanlara	3	1,0
HPV Aşısı İçin En Uygun Zaman (n=287)		
İlk Cinsel İlişkiden Önce	100	34,8
Cinsel Olarak Aktif Dönemde	83	29,0
Bilmiyorum	104	36,2
HPV Aşısı İçin En Uygun Yaş Aralığı (n=287)		
0-10	3	1,1
11-26	108	37,6
25-40	95	33,1
Bilmiyorum	81	28,2

HPV'nin Neden Olduğu Hastalık										
Genital Siğiller	113	67,3	36	54,5	21	39,6	170	59,2	13,526	0,001
Serviks Kanseri	85	50,6	40	60,6	11	20,8	136	47,4	20,397	0,000
HPV Bulaş Yolu										
Bilen	136	81,0	56	84,8	26	49,1	218	76,0		
Bilmeyen	32	19,0	10	15,2	27	50,9	69	24,0	47,899	0,000
HPV'den Etkilenen Grup										
Bilen	102	60,7	35	53,0	15	28,3	152	53,0		
Bilmeyen	66	39,3	31	47,0	38	71,7	135	47,0	16,990	0,000
HPV'den Korunma Yolu										
Tek Eşlilik	136	81,0	53	80,3	21	39,6	210	73,2	37,278	0,000
Kondom	137	81,5	55	83,3	21	39,6	213	74,2	40,731	0,000
Genital Hijyen	97	57,7	41	62,1	31	58,5	169	58,9	0,380	0,413
HPV Aşısı	102	60,7	42	63,6	29	54,7	173	60,3	1,009	2 0,302
HPV Aşısını Duyma										
Duyan	130	77,4	56	84,8	31	58,5	217	75,6		
Duymayan	38	22,6	10	15,2	22	41,5	70	24,4	11,763	0,003
HPV Aşısı Yapılması Gereken Grup										
Bilen	26	15,5	18	27,3	10	18,9	54	18,8		
Bilmeyen	142	84,5	48	72,7	43	81,1	233	81,2	12,920	8 0,057
HPV Aşısı Yaş Aralığı										
Bilen	62	36,9	35	53,0	11	20,8	108	37,6	19,816	6 0,003
Bilmeyen	106	63,1	31	47,0	42	79,2	179	62,4		
HPV Aşı Dozu										
Bilen	31	18,5	11	16,7	4	7,5	46	16,0		
Bilmeyen	137	81,5	55	83,3	49	92,5	241	84,0	23,437	6 0,001
HPV Aşısı Fiyatı										
Bilen	17	10,1	15	22,7	2	3,8	34	11,8		
Bilmeyen	151	89,9	51	77,3	51	96,2	253	88,2	11,270	2 0,002
Aşığı Devletin Karşılama Durumu										
Bilen	29	17,3	19	28,8	4	7,5	52	18,1		
Bilmeyen	139	82,7	47	71,2	49	92,5	235	81,9	9,140	2 0,005
HPV Aşısı Yaptırmak İsteme Durumu										
İstiyor	117	69,6	45	68,2	31	60,3	193	67,5		
İstemiyor	51	30,4	21	31,8	21	39,6	93	32,5	1,593	2 0,225

Öğrencilerin HPV bulaş yolu ve HPV aşı dozu ile ilgili sorulara verdikleri yanıtlar arasında cinsiyete göre anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0.05$). HPV enfeksiyonundan korunma yolu olarak tek eşlilik, genital hijyen ve HPV aşısı cevaplarını seçen öğrenciler arasında cinsiyete göre anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo.5).

Tablo 5. Öğrencilerin cinsiyetleri ile HPV ve HPV aşısına ilişkin bilgilerine göre dağılımı

	CİNSİYET						χ^2	df	p
	Kadın		Erkek		Toplam				
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%			
HPV'nin Neden Olduğu Hastalık									
Genital Siğiller	139	61,0	31	52,5	170	59,2	1,377		0,153
Serviks Kanseri	109	47,8	27	45,8	136	47,4	0,79	1	0,447
HPV Bulaş Yolu									
Bilen	180	78,9	38	64,4	218	76,0			
Bilmeyen	48	21,6	21	35,6	69	24,0	5,994	2	0,025
HPV'den Etkilenen Grup									
Bilen	71	14,6	9	9,4	80	13,7			
Bilmeyen	415	85,4	87	90,6	502	86,3	2,358	1	0,082
HPV'den Korunma Yolu									
Tek Eşlilik	174	76,3	36	61,0	210	73,2	5,588		0,016
Kondom	174	76,3	39	66,1	213	74,2	2,555		0,078
Genital Hijyen	142	62,3	27	45,8	169	58,9	5,282		0,016
HPV Aşısı	147	64,5	26	44,1	173	60,3	8,151	1	0,004
HPV Aşısını Duyma									
Duyan	174	76,3	43	72,9	217	75,6			
Duymayan	54	23,7	16	27,1	70	24,4	0,300	1	0,348
HPV Aşısı Yapılması Gereken Grup									
Bilen	44	19,3	10	17,0	54	18,8			
Bilmeyen	184	80,7	49	83,0	233	81,2	5,846	4	0,211
HPV Aşısı Yaş Aralığı									
Bilen	84	36,8	24	40,7	108	37,6			
Bilmeyen	144	63,2	35	59,3	179	62,4	1,509	3	0,340
HPV Aşı Dozu									
Bilen	40	17,5	6	10,2	46	16,0			
Bilmeyen	188	82,5	53	88,8	241	84,0	8,182	3	0,020
HPV Aşısı Fiyatı									
Bilen	28	12,3	6	10,2	34	11,8			
Bilmeyen	200	87,7	53	89,8	253	88,2	0,200	1	0,426
Aşığı Devletin Karşılama Durumu									
Bilen	43	18,9	9	15,3	52	18,1	0,411	1	0,333
Bilmeyen	185	81,1	50	84,7	235	81,9			
HPV Aşısı Yaptırmak İsteme Durumu									
İstiyor	155	68,4	38	64,4	193	67,5			
İstemiyor	72	31,6	21	35,6	93	32,5	0,345	1	0,330

TARTIŞMA

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde ilk cinsel ilişki yaşının düşmesi, birden çok cinsel eş olması gibi riskli durumların ergenlik çağında giderek artması cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar için riski arttırmaktadır (Özakar Akça, Selen, Büyükgönenç, 2016; Yalaki vd., 2016). Bu da en sık görülen cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan biri olan HPV ve aşısı ile ilgili bilgi sahibi olmayı önemli kılmaktadır. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin geleceğin sağlık çalışanları olmaları ve HPV açısından risk altında olmaları, bu konuda bilgili olmalarını gerektirmektedir. Bu durum kendi sağlıkları ve hizmet edecekleri toplumun sağlığı için önem arz etmektedir (Unutkan ve Balcı Yangın, 2016).

Bu çalışmadaki öğrencilerin büyük çoğunluğu HPV'nin cinsel yolla bulaşan bir hastalık olduğunu bilmıştır. Bu bulgu çalışmadaki öğrencilerin sağlık yüksekokulu bölümlerinde öğrenim görmelerinden kaynaklanabilir. HPV ile ilgili yapılan birçok araştırmada bu bulguyu destekleyen sonuçlar elde edilmiştir (Barnard et al., 2017; Kızılcıca Çakaloz vd., 2017; Erbaydar vd., 2016; Özakar Akça vd., 2016; Wilson et al., 2016; Çeşmeci vd., 2016; Güdücü et al., 2012;). Farklı olarak Keskin Kurt ve arkadaşları ile Unutkan ve Balcı Yangın'ın çalışmalarında öğrencilerin çoğunluğunun HPV'nin cinsel yolla bulaşan bir hastalık olduğunu bilmediği tespit edilmiştir (Unutkan ve Balcı Yangın, 2016; Keskin Kurt et al., 2014).

Bu çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu HPV'nin serviks kanseri ve genital siğillere yol açtığını bildirmiştir. HPV tip 6 ve 11'in genital siğillere, tip 16 ve 18'in servikal kanser oluşumuna neden olduğu bilinmektedir (Yalaki vd., 2016; ACOG, 2014; Ceyhan, 2012). Öğrencilerin HPV hakkında bilgilerinin olması sağlık alanında eğitim görmeleri ile ilgili olabilir. Konuyla ilgili öğrenciler ve sağlık personeli ile yapılan bazı çalışmalarda HPV'nin yol açtığı hastalıkları bilen katılımcıların oranının yüksek olduğu görülmüştür (Barnard et al., 2017; Kunt İşgüder vd., 2017; Erbaydar vd., 2016; Özakar Akça vd., 2016; Çeşmeci vd., 2015; Demirel Bozkurt vd., 2016). Farklı olarak Demirel Bozkurt ve Parlak rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencileri ile yürüttüğü çalışmasında HPV'nin yol açtığı hastalıkları bilen katılımcıların oranlarının düşük olduğunu tespit etmiştir (Demirel Bozkurt ve Parlak, 2017). Unutkan ve Balcı Yangın'ın çalışmasında katılımcıların HPV'nin serviks kanserine yol açtığını bilme oranının yetersiz olduğu görülmüştür (Unutkan ve Balcı Yangın, 2016). Ping Wong ve arkadaşlarının çalışmasında ise HPV'nin genital siğillere yol açtığını bilme oranı düşük bulunmuştur (Ping Pong et al., 2016).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların çoğunluğunun HPV'nin cinsel aktif herkesi etkilediğini ifade ettiği görülmüştür. Öğrencilerin çoğu HPV'nin cinsel yolla bulaşan bir hastalık olduğunu bilmesinden kaynaklanmış olabilir. Güdücü ve arkadaşları ile Ping Wong ve arkadaşlarının çalışmalarında ise katılımcıların çoğunun HPV'nin yalnızca kadınları etkilediğini düşündüğü belirlenmiştir (Ping Wong et al., 2016; Güdücü et al., 2012). HPV enfeksiyonu, her yaşta görülebilmekle birlikte sıklıkla 15- 24 yaş aralığında görülmektedir (Ratanasiripong, 2012). Cinsel yönden aktif olan tüm kadın ve erkekler HPV ile bulaş riski taşımaktadır (FDA, 2017).

Bu çalışmada öğrencilerin en fazla kondom kullanarak ve tek eşli cinsel yaşam ile HPV'den korunacağını düşündükleri saptanmıştır. D'Urso ve arkadaşları çalışmasında da benzer bir sonuç elde edilmiştir (D'Urso ve Thompson- Robinson, 2007). Erbaydar ve arkadaşları ile Çeşmeci ve arkadaşlarının çalışmalarında katılımcıların sıklıkla bariyer yöntem kullanarak HPV'den korunacağını düşündükleri görülmüştür (Erbaydar vd., 2016; Çeşmeci vd., 2015). Ancak kondom vb. bariyer yöntemlerin HPV ile bulaş riskini azaltmakla birlikte virüse karşı tam koruyucu olmadığı belirtilmektedir (Elit et al., 2009).

Bu çalışmadaki öğrencilerinin çoğunun HPV enfeksiyonunun tedavisi olduğunu belirttiği saptanmıştır. Demirel Bozkurt ve Parlak'ın çalışmasında da öğrencilerin büyük çoğunluğunun HPV'nin tedavisi olduğunu düşündüğü görülmüştür (Demirel Bozkurt ve Parlak, 2017). Ping Wong ve arkadaşlarının çalışmasında ise katılımcıların yaklaşık yarısının HPV tedavisi hakkında bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir (Ping Wong et al., 2016).

Bu çalışmaya alınan öğrencilerin çoğu aşının cinsel aktif herkese yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bu bulgu HPV aşısının hedef grubu hakkındaki bilgilerin yetersiz olduğunu göstermektedir. Yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Unutkan Balcı ve Yangın, 2016; Demirel Bozkurt vd., 2016; Keskin Kurt et al., 2014). Hemşirelerle yapılan bir çalışmada ise katılımcıların aşının hedef grubunu bilme oranlarının iyi olduğu görülmüştür (Özakar Akça, Selen, Büyükgönceç, 2016). Enfeksiyon bulaşının cinsel aktif döneminin başlaması ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Erbaydar vd., 2016; Şahbaz ve Erol, 2014). Bu nedenle aşı etkinliğinin yüksek olması için seksüel aktivitenin ve HPV ile karşılaşmanın

olmadığı adölesan dönemde uygulanması önerilir (Unutkan vd., 2016; ACOG, 2014).

Bu çalışmaya katılan öğrenciler aşının yapılması gereken yaş grubunu çoğunlukla 11-26 olarak ifade etmiştir. Unutkan ve arkadaşlarının çalışmasında etkili yaş grubunu bilen öğrencilerin oranı çalışmamızla benzerlik göstermektedir (Unutkan vd., 2016). Diğer çalışmalara bakıldığında ise aşının etkili olduğu yaş grubunu bilen katılımcıların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (Erbaydar vd., 2016; Özakar Akça vd., 2016; Çeşmeci vd., 2015;). HPV aşısı 11-12 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklar için rutin olarak önerilmekte ve yaş aralığı 11-26 olarak belirtilmektedir (Yalaki vd., 2016; ACOG, 2014). Amerikan Bağışıklama Uygulamaları Danışma Komitesi (The Advisory Committee on Immunization Practices-ACIP) yaş sınırının dokuza çekilmesini önermektedir (Wilson et al., 2017; Erbaydar vd., 2016;).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun aşının kaç doz yapılması gerektiğini, aşının fiyatını ve devlet tarafından karşılanıp karşılanmadığını bilmediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar aşılarda derslerde yeterli bilgi verilmediğini düşündürmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, katılımcıların çoğunun aşının doz sayısını bilmediği tespit edilmiştir (Kunt İşgüder vd., 2017; Kızılca Çakaloz vd., 2017; Demirel Bozkurt ve Parlak, 2017; Unutkan vd., 2016). Farklı olarak Demirel Bozkurt ve arkadaşları ile Çeşmeci ve arkadaşlarının çalışmalarında katılımcıların çoğunun aşı dozunu ve fiyatını bildiği tespit edilmiştir (Demirel Bozkurt vd.,2016; Çeşmeci vd.,2015). Literatürde kuadrivalan aşının (Gardasil) 0, 2 ve 6. aylarda üç doz, bivalan aşının (Cervarix) 0, 1 ve 6. aylarda üç doz uygulanması önerilmektedir (Unutkan vd., 2016; WHO 2014). Ayrıca ABD, Kanada, Avustralya, Almanya gibi birçok ülkede HPV aşısı rutin aşı takvimine girmiştir (Kızılca Çakaloz vd., 2017). Ancak bu aşılarda ülkemizde Sağlık Bakanlığı'nın rutin aşı takvimi içerisinde yer almamaktadır ve ücretlidir (Yalaki vd., 2016; Güdücü et al, 2012).

Çalışmaya katılan öğrencilerden yalnızca bir tanesinin HPV aşısı yaptırdığı görülmektedir. Ancak öğrencilerin büyük çoğunluğunun aşı yaptırmak istediği, aşının rutin aşı takvimine girmesi gerektiğini ve aşının zararlı olmadığını düşündüğü görülmektedir. Aşı fiyatının pahalı olması, devlet tarafından karşılanmaması ve 3 doz yapılması gerekliliği bu bulgunun ortaya çıkmasına neden olmuş olabilir. Yapılan diğer çalışmalarda da aşı olan kişi sayısının sınırlı olduğu görülmüştür (Kunt İşgüder vd., 2017; Unutkan Balcı ve Yangın, 2016). Ancak katılımcıların çoğunlukla aşının güvenilir olduğunu düşündüğü (Barnard et al., 2017; Wilson et al., 2017; Ping Wong et al., 2016) ve aşının ülkemizde rutin aşı takvimine girmesi gerektiğini ifade ettiği (Kızılca Çakaloz vd., 2017; Çeşmeci vd., 2015) belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda aşı yaptırmak isteme durumu ile ilgili farklılıklar mevcuttur. Unutkan ve Balcı Yangın'ın çalışmasında katılımcıların çoğu aşı yaptırmak konusunda kararsız iken (Unutkan ve Balcı Yangın,2016), Demirel Bozkurt ve arkadaşlarının çalışmasında katılımcıların yaklaşık yarısının aşı yaptırmak istediği görülmüştür (Demirel Bozkurt vd., 2016). Güdücü ve arkadaşlarının çalışmasında ise bireylerin yarısından fazlası çocuğuna aşı yaptırmayacağı (Güdücü et al.,2012), Erbaydar ve arkadaşlarının çalışmasında ise yaklaşık yarısının çocuğuna aşı yaptırmayı düşünebileceği belirlenmiştir (Erbaydar vd., 2016).

Bu çalışmada, beslenme ve diyetetik bölümü öğrencilerinin hemşirelik ve ebelik bölümü öğrencilerine göre sorulara daha az oranda doğru yanıt verdiği görülmektedir. Unutkan ve Balcı Yangın'ın sağlık yüksek okulu öğrencileri ile yaptıkları çalışmada hemşirelik bölümü öğrencilerinin diğer bölümlere göre daha bilgili olduğu belirlenmiştir (Unutkan ve Balcı Yangın, 2016). Bu durumun sağlık yüksekokulu ebelik ve hemşirelik bölümü dışındaki bölümlerde konu ile ilgili derslerin yeterli olmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmanın sonuçlarına göre, kız öğrencilerin HPV'nin bulaş yolunu ve aşının kaç doz yapılması gerektiğini erkeklerden daha fazla oranda bildiği görülmüştür. Bernard ve arkadaşlarının çalışmasında, bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte, kız öğrencilerin HPV'nin bulaş yolunu bilme oranının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir (Barnard et al., 2017). Bu çalışmada ayrıca, kız öğrenciler HPV'den korunmak

için tek eşlilik, genital hijyen ve HPV aşısı seçeneklerini daha yüksek oranda işaretlemişlerdir. Bu bulgu, erkek öğrencilerin kendilerini risk grubunda görmemesinden ya da kondom kullanımının yeterli olacağını düşünüyor olmalarından kaynaklanmış olabilir. Bernard ve arkadaşlarının çalışmasında, kız öğrencilerin HPV aşısı ile ilgili farkındalığının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu, kız öğrencilerin aşı yaptırmayı daha çok düşündüğü görülmüştür (Barnard et al., 2017).

Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin HPV ve HPV aşısı hakkındaki bilgilerinin istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bununla beraber ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin beslenme-diyetetik bölümüne göre daha bilgili olduğu görülmüştür. Ayrıca, kız öğrencilerin bazı sorulara erkek öğrencilerden daha fazla doğru yanıt verdiği görülmüştür. Öğrencilerin bilgilerinin yetersiz olmasının nedeni, ülkemizde cinselliğin tabu olmayı sürdürmesi, HPV ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkında bilgilendirmenin yetersiz kalması ve HPV aşısının yeterli tanıtılmaması olabilir. Bu nedenle öğrencilerin kolaylıkla ulaşabileceği kampüs içi sosyal merkezlerde, eğitimler düzenlenmesi ve öğrencilere yeterli bilgilendirme yapılması önerilir. Ayrıca, konuyla ilgili hem sağlık alanında, hem de sağlık dışı bölümlerde öğrenim gören öğrenciler ile başka çalışmalar yapılması, planlanacak eğitimler için yol gösterici olacaktır.

KAYNAKLAR

- Alp Avcı, G., Bozdayı, G. 2013. İnsan papilloma virüsü. *Kafkas J Med Sci*; 3(3): 136–144.
- Barnard, M., George, P., Perryman, M.L., Wolff, L.A. 2017. Human papillomavirus (HPV) vaccine knowledge, attitudes, and uptake in college students: Implications from the precaution adoption process model. *Plus One*; 12(8): e0182266.
- Center for Diseases Center (CDC). [Online] HPV(İnsan papilloma virüsü) aşısı bilmeniz gerekenler. Turkish, 2016. Available at: http://www.immunize.org/vis/turkish_hpv.pdf (Accessed: 2018 April 10).
- Ceyhan, M. 2012. Human papillomavirus (HPV) aşıları. *Klinik Gelişim*; 25: 36-39.
- Çeşmeci, Y., Köylü, B., Sulaiman, J., Sancak, E., Şenel, S., Baki, H.E., Karataş, K., Zık, S. 2015. İnternlerin gözünden HPV enfeksiyonları ve HPV aşısı. *Türk Jinekolojik Onkoloji Dergisi*; 3: 85-92.
- Demirel Bozkurt, Ö., Hadımlı, A., Şen, E., İkde Öner, Ö., Öztürk Can, H. 2016. Hemşirelik öğrencilerinin human papilloma virüs (HPV) enfeksiyonu ve aşısına yönelik bilgi ve görüşleri: bölgesel farklılıklar. *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları Ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi*; 3 (5): 23-48
- Demirel Bozkurt, Ö., Parlak, Y. 2017. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin HPV enfeksiyonu ve aşısına yönelik bilgi ve görüşleri. *Uluslararası Aile Çocuk Ve Eğitim Dergisi*; 5 (13): 1-26.
- D’Urso, J., Thompson-Robinson, M. 2007. HPV knowledge and behaviors of black college students at a historically black university. *J Am Coll Health*; 56 (2): 159-163.
- Elit, L., Trim, K., Mohan, R., Nastos, S., Harnish, D. 2009. The knowledge and attitudes of university students concerning HPV vaccine and cervical screening. *Clinical Medicine: Reproductive Health*; 3: 1–8.
- Erbaydar, N., Çilingiroğlu, N., Keskin, C., Altunbaş, M., Arslanoğlu, E., Aydın, O., Çetin, E., Gündüz, G. G. 2016. Human Papilloma Virus Aşısı Bir Üniversite Hastanesi Hemşireleri İçin Ne İfade Ediyor? *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*; 3(3): 16–27.
- Gökdemir, Ö. 2016. Rize Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezi’ne 2005-2011 Yıllarında Başvuran Kadınların Meme ve Serviks Kanseri Açısından Değerlendirilmesi. *Tıpta Uzmanlık Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir*.
- Güdücü, N., Gönenç, G., İşçi, H., Başgül Yiğiter, A., Dündür, İ. 2012. Awareness of human papilloma virus, cervical cancer and HPV vaccine in healthcare workers and students of medical and nursing schools. *J Clin Exp Invest*; 3 (3): 318-325.
- Güvenç, G., Akyüz, A., Seven, M. 2012. Hemşirelik yüksek okulu öğrencilerinin human papilloma virüs enfeksiyonu ve aşıları ile ilgili bilgi ve tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*; 54: 104-110.
- İnan Mahioğlu, Ş. 2016. Lokal İleri Serviks Kanseri Brakiterapisinde Üç Boyutlu Tedavi İle Stereotaktik Beden Radyoterapisinin Dozimetrik Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin Kurt, R., Karateke, A., Erdem, M., Benk Silfeler, D., Nesrin Akkoca, A. N., Soylu Karapınar, O., Hakverdi, A. U. 2014. Human papilloma virus and HPV vaccine knowledge among Mustafa Kemal University medical students. *Acta Medica Anatolia*; 2 (2): 37-41.

- Kızılca Çakaloz, D., Öztürk, G., Çoban, A., Karaçam, Z. 2017. Ebelik öğrencilerinin servikal kanser ve HPV aşısı hakkında bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi; 2(2): 8-17.
- Kunt İşgüder, Ç., Oktay, G., Yılmaz Doğru, H., Delibaş, İ.B., Özsoy, A. Z., Yıldız Çeltak, N., Bulut, Y.E. 2017. Sağlık yüksek okulu öğrencilerinin HPV aşısı bilgi düzeyinin değerlendirilmesi. J Contemp Med; 7(1): 1-7.
- Yalaki, Z., Taşar, M. A., Ünsal Saç, R., Göçmen, S., Karadağlı, S., Akbaş, N., Dallar, Y. B. 2016. Lisede okuyan öğrencilerin insan papilloma virüs enfeksiyonu hakkındaki bilgi düzeyleri. J Pediatr Inf ; 10: 86-92.
- Kurtoğlu, E., Alper Gürz, A. 2014. Serviks Kanseri Epidemiyolojisi. Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst-Special Topics; 7(4):1-4
- Lambert, L. 2014. Knowledge of HPV, perception of risk, and intent to obtain HPV vaccination among sampled male university students at Minnesota State University, Mankato, Theses, Dissertations, and Other Capstone Projects Paper.
- Larsen, D. 2015. [Online] Knowledge of HPV, perception of risk, and intent to obtain HPV vaccination among male university students. Available at: <http://forumonpublicpolicy.com/wp-content/uploads/2015/02/Larsen.pdf> (Erişim: 2018 June 12).
- Mavi Aydoğdu, S.G., Özsoy, Ü.. 2018. Serviks kanseri ve HPV. Androl Bul; 20: 25–29.
- Ocaktan, M. E. 2012. HPV aşuları ve Türkiye açısından bir değerlendirme. Toplum ve Hekim; 27 (2): 118-134.
- Özakar Akça, S., Selen, F., Büyükgönenç, L. 2016. Hemşirelerin human papilloma virüs (HPV) enfeksiyonu ve HPV aşısı hakkındaki bilgi düzeyleri: eğitim ve araştırma hastanesi örneği. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi; 13 (2): 116-121.
- Ratanasiripong, N. T. 2012. A review of human papillomavirus (HPV) infection and HPV vaccine–related attitudes and sexual behaviors among college-aged women in the United States. J Am Coll Health; 60 (6): 461-470.
- Rose, S.B., Lanumata, T., Lawton, B. A. 2011. Promoting uptake of the HPV vaccine: the knowledge and views of school staff. J Sch Health; 81 (11): 680-687.
- Şahbaz, A., Erol, O. HPV aşısı uygulamaları. 2014. J Turk Soc Obstet Gynecol; 2: 126-30.
- The American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG). [Online] Human papillomavirus vaccination. Washington, 2014. Available at: <http://immunizationforwomen.org/downloads/Toolkits/HPV/HPV-toolkit-2014.pdf> (Accessed: 2018 April 10).
- Türkiye Kanser İstatistikleri. [Online] Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2014. Available at: <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/kanser-istatistikleri/yillar/495-2014-yılı-turkiye-kanser-istatistikleri.html>. (Erişim Tarihi: 2018 September 1).
- Unutkan, A., Balcı Yangın, H. 2016. Üniversite öğrencilerinin human papilloma virus aşısına ilişkin bilgi ve görüşlerinin değerlendirilmesi. TAF Preventive Medicine Bulletin; 15 (2); 151-158.
- U.S Food and Drug Administration (FDA). [Online] HPV (human papillomavirus), 2017. Available at: www.fda.gov/womens. (Accessed: 2018 August 12).
- Yüksel, B., Şencan, H., Kabil Kucur, S., Gözükara, İ., Seven, A., Polat, M., Keskin, N. 2015.

Human papilloma virus (HPV) enfeksiyonu ve HPV aşısı hakkında bilgi düzeyi ve genel eğilimler; Dumlupınar Üniversitesi - Evliya Çelebi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ndeki doktor, hemşire ve sağlık personellerini içeren anket taraması. *Jinokoloji Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*; 12 (2): 64 – 67.

Wilson, K.L., Lee Smith, M., Rosen, B.L., Pulczinski, J.C., Ory, M. G. 2017. HPV vaccination status and mandate support for school-aged adolescents among college females: a descriptive study. *J Sch Nurs*; 33(3): 232-245.

Wong, L. P., Raja Muhammad Yusoff, R. N. A., Edib, Z., Sam, I. C., Zimet, G. D. 2016. Nationwide survey of knowledge and health beliefs regarding human papillomavirus among HPV-vaccinated female students in Malaysia. *Plos One*; 11(9): e0163156.

World Health Organization (WHO). [Online] Comprehensive cervical cancer control: a guide to essential practice, 2014. Available at: <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/144785/?sequence=1> (Erişim Tarihi: 2018 August 20).